

Asia: VN/2821/2024

## **Lausuntopyyntö: Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi lastensuojelulain muuttamisesta sekä siihen liittyviksi laeiksi**

### **Lausunnonantajan lausunto**

**a) Mitä vaikutuksia näette ehdotuksilla olevan?**

-

**b) Selkeyttääkö ehdotus lapsen kasvatuksen, valvonnan ja huolenpidon sekä perusoikeuksiin kajoavien rajoitusten välistä rajanvetoa sijaishuoltopaikan arjessa? Jos ei, miten säännöksiä tulisi muuttaa?**

-

**2. Hallituksen esitysluonnoksessa esitetään terveydenhuoltolakiin (69 §) ja lastensuojelulakiin (16 b §) informatiivisluonteista viittausta voimassa olevaan sääntelyyn ns. hybridiyksikköjen perustamiseksi. Mitä vaikutuksia näette ehdotuksen taustalla olevan tavoitteen kannalta?**

-

**a) Ovatko ehdotukset sääntelyltään selkeitä ja käytännössä toteutettavissa?**

-

**b) Miten arvioitte henkilöstölle asetettujen vaatimusten riittävyyttä?**

-

**c) Ehdotuksen mukaan asiakassuunnitelma tulisi tarkistaa vähintään neljän kuukauden välein ja sen tueksi tulisi saada asiantuntija-arvio. Miten arvioitte sääntelyä lapsen rajoittamisen tarpeellisuuden arvioimisen sekä sen sisällön ja laajuuden tarkistamisen näkökulmasta?**

-

**d) Mikä on näkemyksenne ehdotetun palvelun suhteesta erityisen huolenpidon jaksoon?**

-

**4. Esitetään muutettavaksi ja selkeytettäväksi nykyistä erityisen huolenpidon sääntelyä. Ovatko ehdotukset tarkoituksenmukaisia ja toteutettavissa käytännössä?**

-

**Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 4.**

-

**62 ja 63§ Yhteydenpidon rajoittaminen ja rajoittamista koskeva päätöksenteko**

-

**64 ja 70 a § Tekninen valvonta lastensuojelulaitoksessa**

-

**65 § Aineiden ja esineiden poisottaminen lastensuojelulaitoksessa**

-

**66 § Henkilöntarkastus**

-

**66 a § Henkilönkatsastus**

-

**67 § Omaisuuden, lähetysten ja tilojen tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen**

-

**68 § Kiinnipitäminen laitoksessa**

-

**68 a § Kiinnipitäminen lapsen laitoksesta poistumisen estämiseksi**

-

**69 a § Luvatta lastensuojelulaitoksesta poissaolevan lapsen etsintä ja palauttaminen**

-

**69 b § Lapsen kiinniotto**

-

**69 c § Kiinniotetun lapsen kuljettaminen**

-

**69 d § Perhekodista luvatta poissaolevan lapsen etsintä ja palauttaminen**

-

**69 e § Poliisin virka-apu laitoksesta ja perhekodista luvatta poissaolevan lapsen kiinniottamisessa ja kuljettamisessa**

-

**71 § Erityiset rajoitukset kuntouttavan suljetun laitospalvelun aikana**

-

**72 § Erityiset rajoitukset erityisen huolenpidon jakson aikana**

-

**6. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki Valtion lastensuojelulaitoksesta ja sen yhteydessä toimivasta koulusta ja täsmennettäväksi viraston nykyistä rakennetta. Vastaisivatko ehdotukset tätä tavoitetta?**

-

**Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 6.**

-

**7. Esityksen tavoitteena on vahvistaa kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen oikeutta erityiseen suojeluun. Vastaavatko ehdotukset tätä tavoitetta?**

-

**Vapaamuotoiset huomiot kohdasta 7.**

-

**8. Vapaamuotoiset huomiot koko esityksestä.**

ADHD-LIIITTO KIITTÄÄ SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖTÄ MAHDOLLISUUDESTA LAUSUA LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI LASTENSUOJELULAIN MUUTTAMISESTA SEKÄ SIIHEN LIITTYVIKSI LAEIKSI.

ADHD-liitto korostaa, että lastensuojelulain uudistuksessa on systemaattisesti huomioitava adhd-oireisten lasten, nuorten ja heidän perheidensä tarpeet. Lain toimeenpanossa on varmistettava heidän oikeuksiensa toteutuminen sekä yksilöllisen tuen oikea-aikaisuus. Lain painopiste tulee olla ehkäisevissä palveluissa ja lapsen omassa elinympäristössä tapahtuvassa työssä. Lapsen oikeudet tulee huomioida joka kohdassa vahvemmin ja kokonaisvaltaisemmin. ADHD-liitto vaatii sijaishuollon kokonaisvaltaista kehittämistä ja lakiluonnoksen selkeyttämistä.

Oulun yliopiston tutkimuksen mukaan adhd-diagnoosi on sijoitetuilla lapsilla kaksi kertaa yleisempi kuin ei-sijoitetuilla. (<https://doi.org/10.1007/s00787-024-02406-w>) Lähes joka viides lapsi, jolla on jokin neurokehityksellinen häiriö, kuten esim. adhd, on ollut sijoitettuna ennen täysi-ikäisyyttä. Adhd-oireisiin liittyy usein myös muita haasteita, kuten käytös-, päihde- ja mielialaoireita. Ongelmien

kasautuminen ja neuropsykiatristen piirteiden vaikea tunnistettavuus voivat johtaa siihen, että lapsen tuen tarve jää kokonaisuutena hahmottamatta.

Yhteistyössä sijoitetun lapsen tai nuoren biologisen vanhemman kanssa on tärkeää huomioida adhd:n perinnöllisyys sekä mahdolliset vanhemman omat neuropsykiatriset piirteet, jotka voivat vaikuttaa hänen tuen tarpeeseensa ja kykyynsä osallistua lapsen kuntoutusprosessiin. Tämä vaatii yksilöllistä ja moniammatillista tukea sekä jäsenneltyä arjen rakenteita.

## RAJOITUSTOIMET JA HENKILÖSTÖN OSAAMINEN

Rajoitustoimia ei tule nähdä vain kasvatuksellisena keinona, vaan niiden käytössä on tunnistettava lapsen neuropsykiatrinen erityisyys. Adhd-oireet voivat näyttäytyä esimerkiksi impulsiivisuutena, levottomuutena tai kuormittuneisuutena, joita ei tule tulkita yksiselitteisesti kurittomuutena. Yksilöllisesti harkitsemattomat rajoitustoimet voivat lisätä lapsen tai nuoren turvattomuuden tunnetta ja pahentaa oireita. Neuropsykiatrisissa oirekuvin erityisesti aistisäätelyn vaikeudet, kuten yliherkkä reagointi aistimuksiin, tulee tunnistaa ja huomioida rajoitustoimissa, jotta tilanteet eivät entisestään lisää lapsen hermoston kuormittuneisuutta ja mahdollista käyttäytymisellä reagointia. ADHD-liitto katsoo, että lapsen oikeusturvan toteutumiseksi sääntelyn on oltava täsmällisempää sen suhteen, mitä välttämättömillä voimakeinoilla tarkoitetaan.

Sijaishuollon henkilöstöllä tulee olla riittävä koulutus ja osaaminen adhd-oireisten lasten ja nuorten kohtaamiseen. Toimenpiteiden on oltava yksilöllisesti arvioituja, oikeasuhtaisia ja kuntoutumista tukevia. Lapsen kuuleminen on toteutettava hänen toimintakykynsä ja vuorovaikutustarpeensa huomioivin keinoin.

Sijaishuoltopaikan jatkuvuus EHO-jaksojen aikana on turvattava, eikä sitä saa käyttää säästökohteena. Toistuvat siirrot sijoituspaikasta toiseen heikentävät sijoituksen vaikuttavuutta ja murentavat nuoren luottamusta ammattilaisiin.

Lakiesityksen ehdotukset voivat rajoittaa yhteydenpitoa läheisiin, mutta on myönteistä, että esitys korostaa yhteydenpidon turvaamista myös tilanteissa, joissa yhteydenpitovälineiden käyttöä rajoitetaan.

## TARVITAAN NEUROPSYKIATRISTA YMMÄRRYSTÄ

Psyykkiset tai neuropsykiatrisia häiriöt, kuten päihdehäiriö, mielialahäiriö, oppimisvaikeudet tai adhd eivät oikeuta väkivaltaiseen käyttäytymiseen, mutta näiden vaikutusten ymmärtäminen on tarpeen lastensuojelun ja rikosseuraamusjärjestelmän piirissä olevien lasten ja nuorten auttamiseksi. Vaikuttavaa tukea ja kuntoutusta suunniteltaessa on tärkeää ymmärtää neurokehityksellisiin häiriöihin liittyvät haasteet, kuten tarkkaavuuden ja toiminnanohjauksen vaikeudet, kuormitusherkkyys, sosiaalisten taitojen puutteet, tilanteiden tulkinnan vaikeudet sekä impulsiivinen

käyttäytyminen. Kuntoutusta suunniteltaessa sekä toteuttaessa on huomioitava käypähoito - suositukset.

## PALVELURAKENTTEEN KEHITTÄMINEN

Adhd-oireiset lapset tarvitsevat samanaikaisesti psyykkistä tukea ja jäsenneltyä arkea. Ilman riittävän integroitua palvelurakennetta he jäävät helposti tuen ulkopuolelle.

Hybridiyksiköissä ja suljetuissa palveluissa tulee olla neuropsykiatrasta osaamista ja selkeät hoitopolut. Palveluiden suunnittelun tulee perustua kehitykselliseen ymmärrykseen.

Lapsen kielellinen tausta on huomioitava päätöksenteossa. Sijaishuollossa on lapsia, joiden äidinkieli ei ole suomi tai joilla on kielellisiä haasteita. Heidän oikeutensa saada ja ymmärtää tietoa on turvattava esimerkiksi tulkkipalveluilla.

## EDUNVALVONTA JA KOULUNKÄYNNIN JATKUVUUS

Lapsen oikeus erityiseen suojeluun ei toteudu ilman riippumatonta edunvalvontaa. Lakiesityksessä ei riittävästi huomioida tilanteita, joissa huoltaja ei voi puolueettomasti valvoa lapsen etua, kuten esimerkiksi rajoitustoimien yhteydessä. Lakiin on lisättävä velvoite arvioida edunvalvojan määräämistä ja varmistettava tähän riittävät resurssit hyvinvointialueilla.

Sijoituksen aikana koulunkäynnin jatkuvuus on turvattava kaikissa sijoitusmuodoissa.

## YHTEENVETO JA MUUTOSEHDOTUKSET

Lakiesitys selkeyttää sääntelyä ja rajaa erityisen huolenpidon käyttöalaa. Tavoitteiden toteutuminen edellyttää kuitenkin täsmennyksiä toimeenpanoon, ohjeistukseen ja palvelurakenteisiin.

Lakiesitys kohdistuu vain rajattuun osaan lastensuojelulainsäädäntöä, mutta kentällä olisi ollut selkeä tarve koko lain kokonaisuudistukselle. Osittaiset muutokset voivat jäädä irrallisiksi, eivätkä ne riittävästi vastaa laajempaan rakenteelliseen kehittämistarpeeseen.

Adhd-oireisten lasten tilanteet on ymmärrettävä käytännön arjessa. Rajoitustoimet ja kasvatukselliset ratkaisut on perustettava yksilölliseen ja neuropsykiatriseen arvioon, ei pelkkään diagnoosiin. Henkilöstön osaaminen ja koulutus sekä tiivis yhteistyö lapsen mahdollisen terveydenhuollon hoitotahon kanssa ovat avainasemassa.

Vanhempien rooli tiedonlähteenä on keskeinen erityisesti silloin, kun lapsella on neurokehityksellisiä erityispiirteitä tai tuen tarpeita, jotka vaikuttavat hänen toimintakykynsä arjessa. Vanhemmat omaavat usein pitkäaikaisen ja yksityiskohtaisen ymmärryksen lapsen historiasta, vahvuuksista, haasteista ja toimivista tukikeinoista. Tämän tiedon hyödyntäminen edellyttää lastensuojelun ammattilaisilta sensitiivistä työtettä, kykyä rakentaa luottamuksellinen suhde sekä valmiutta tunnistaa vanhempien kokemustiedon arvo osana moniammatillista kokonaisarviointia. Vanhempien osallistuminen ei voi perustua pelkästään muodolliseen kuulemiseen, vaan heidän näkemyksilleen tulee antaa todellista painoarvoa lapsen tuen ja kuntoutuksen suunnittelussa sekä toteutuksessa.

Lisäksi on varmistettava lapsen oikeus puolueettomaan edunvalvontaan erityisesti tilanteissa, joissa hänen oikeutensa ovat haavoittuvaisia, kuten silloin, kun huoltaja ei kykene toimimaan lapsen edun mukaisesti esimerkiksi rajoitustoimien tai suljetun sijoituksen yhteydessä. Edunvalvojan nimeämisen arviointi ei saa jäädä satunnaiseksi, vaan sen tulee perustua selkeään ohjeistukseen ja toteutua systemaattisesti osana lapsen oikeusturvaa.

#### ESITYKSEEN TULEE SISÄLLYTTÄÄ SEURAAVAT TÄSMENNYKSET:

- Rajoitus- ja sijoituspäätöksissä on veloitettava huomioimaan lapsen neuropsykiatriset erityispiirteet.
- Riittävä henkilöstöresurssi ja koulutus suljetuissa laitoksissa YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 3.3 artiklan mukaisesti.
- ADHD-liitto vaatii ennen kaikkea sijaishuollon kokonaisvaltaista kehittämistä.
- Neuropsykiatrinen osaaminen tulee olla osana hybridiyksiköitä ja kuntouttavia sekä muita palveluja.
- Edunvalvonnan tarpeen arviointivelvoite ja hyvinvointialueille riittävät resurssit sen järjestämiseen.
- Perhehoidon vahvistaminen ja selkeä lainsäädännöllinen asema, jotta perhehoidon järjestäminen ja toteuttaminen olisi yhtenäistä, oikeudenmukaista ja läpinäkyvää myös vaativimpien sijoitusten kohdalla.

Näillä täsmennyksillä esityksen tavoite – lapsen oikeus erityiseen suojeluun – voi toteutua johdonmukaisesti ja lapsikeskeisesti myös adhd-oireisten lasten kohdalla.

ADHD-liitto ry

Siiskonen Katriina  
ADHD-liitto ry